

گفت و گوی بی پایان

روانکاوی معاصر و فرایندهای خلق اثر هنری
از ایده تا نمایش

پاتریشیا تانزند

سحر اعلایی

گفت و گوی بی پایان

روانکاوی معاصر و فرایندهای خلق اثر هنری
از ایده تا نمایش

پاتریشیا تانزند

سحر اعلانی

سرشناسه:	تاوئزند، پاتریشیا کی. ۱۹۴۱-م.
عنوان و نام پدیدآور:	Townsend, Patricia K. ۱۹۴۱-
مشخصات نشر:	گفت وگویی بی پایان: روانکاوی معاصرو فرایندهای خلق اثر هنری از ایده تا نمایش / نویسنده پاتریشیا تاوئزند؛ مترجم سحر اعلانی؛ ویراستار آزاده ضیائی. تهران: نشر هنوز، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری:	۲۹۰ ص: ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۷۲۵۵-۲۲-۵
وضعیت فهرست نویسی:	فپا
یادداشت:	عنوان اصلی: Creative States of Mind, 2019.
موضوع:	هنر-- روان شناسی
موضوع:	Art -- Psychology
موضوع:	خلاقیت هنری
موضوع:	Creation (Literary, Artistic, etc.)
شناسه افزوده:	اعلانی، سحر، مترجم
رده بندی کنگره:	N۷۱
رده بندی دیویی:	۷۰۰/۱۹
شماره کتابشناسی ملی:	۷۲۷۴۷۵۸

گفت وگویی بی پایان

نویسنده: پاتریشیا تاوئزند

مترجم: سحر اعلانی

ویراستار: آزاده ضیائی

چاپ اول، بهار ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۸۹۰۰۰ تومان

طراحی جلد مجموعه کتاب: استودیو کارگاه- مصطفی بهزادی، طراحی جلد کتاب: سپیده هنرمند

صفحه بندی: یاسر عزآباد

ناظر فنی چاپ: مصطفی شریفی

تمامی حقوق برای ناشر محفوظ است. هرگونه استفاده از متن این کتاب منوط به اجازه کتبی ناشر است.
نشر هنوز، تهران، صندوق پستی ۱۴۸۶-۱۹۳۹۵ ... Info@hanoozpub.com ... www.hanoozbooks.com

نشرہنوز {...}

**برای فلامینگوی
شماره بیست و یک،
که به واسطه غیابش
نه به «بیان» آمد و
نه به «آندیشه»**

فهرست مطالب

۱۳	 یادداشتی درباره کتاب
۱۵	 سخن مترجم
۱۹	 درباره کتاب
۲۱	 پیشگفتار
۲۵	 سپاسگزاری
۲۷	 مقدمه
۳۷	 ۱. پیش ادراک
۵۷	 ۲. آماده سازی، پژوهش و تکوین
۷۷	 ۳. آشکار سازی و ایده
۹۵	 ۴. کار با مدیوم
۱۱۹	 ۵. وضعیت ذهنی هنرمند
۱۳۷	 ۶. بازی و بازی کردن
۱۵۳	 ۷. خلاقیت، پرخاشگری، و ویرانگری
۱۷۷	 ۸. فضاها و قاب ها
۱۹۳	 ۹. قاب درونی هنرمند
۲۱۱	 ۱۰. به سوی دنیای بیرون
۲۳۳	 ۱۱. درون مایه های مکرر
۲۴۹	 پس نوشت
۲۵۵	 ضمیمه: آرشیو مصاحبه ها
۲۵۹	 شرحی بر چند اصطلاح
۲۶۳	 واژه نامه (فارسی - انگلیسی)
۲۶۵	 واژه نامه (انگلیسی - فارسی)
۲۶۷	 کتابنامه
۲۸۱	 فهرست نام ها

فهرست تصاویر

۸۲	 شکل ۳- ۱ زنده و مرده. ویدئوی SD، ۲۰۰۹
۱۳۲	 شکل ۵- ۱ گذرایی شگفتی. کار در دست اجرای ۱
۱۴۳	 شکل ۶- ۱ کوه‌های خلیج. انیمیشن ویدئویی HD، کار در دست اجرا
	 شکل ۶- ۲ کوه‌های خلیج. انیمیشن ویدئویی HD. مرکز تحقیقات اسلید،
۱۴۴	 ۲۰۰۹
	 شکل ۸- ۱ زیر پوست. انیمیشن ویدئویی HD. برانت وود، کانستون، ۲۰۱۳
۱۸۴	
۲۱۷	 شکل ۱۰- ۱ گذرایی شگفتی. کار در دست اجرای ۲
۲۱۸	 شکل ۱۰- ۲ گذرایی شگفتی. کار در دست اجرای ۲
	 شکل ۱۰- ۳ گذرایی شگفتی. ۳۰ عکس چاپ شده که زیر پرپلکس انباشته
۲۱۹	 شده‌اند. دانشکده هنرهای زیبای اسلید، ۲۰۱۷
	 شکل ۱۱- ۱ تصویر چاپ شده سولاریزه شده از درخت برای گرفتاری دوسره
۲۳۵	 شکل ۱۱- ۲ گرفتاری دوسره. ویدئوی متحرک 4k، ۲۰۱۸
۲۳۶	 شکل ۱۱- ۳ در ساحل. ویدئوی SD، ۲۰۰۹
	 شکل ۱۱- ۴ مادر مقدس. ۱۲ پانل فولادی حکاکی شده، عکس. گالری گلوب،
۲۴۳	 همی - اون - وای، ۲۰۰۰
	 شکل ۱۱- ۵ رقص ساحره‌ها. ۸ عکس چاپ شده روی ابریشم. موزه داک.
۲۴۴	 بارو - این - فرنس، ۲۰۰۷

یادداشتی درباره کتاب

انتخابی درست، بجا و هماهنگ با آنچه در پیرامون خود می بینیم و تجربه می کنیم. کتابی متفاوت و نگاه و برداشتی نوازی که بازی. رخدادی که تنها در فضای گذار و بینیکات^۱ از آن یاد می شود. جایی که هیچ گونه مدعی و مالکی ندارد، ورقابتی در کار نیست. سرزمینی که نه حکمرانی دارد و نه احکام درست و غلط. جایی شبیه آنچه قرار است اتاق درمان در وضعیتی آرمانی باشد.

متأسفانه امروزه روانکاوان به سرعت تبدیل به فرمانروایان سرزمین ذهن انسان می شوند؛ موجودات «همه چیزدانی» که هیچ گونه تفاوت، خلاقیت و خودجوشی را از جانب مراجع بر نمی تابند و هر آنچه را از سوی مراجع می آید نه تنها به سخره می گیرند بلکه با تعابیر و تفاسیر عقلانی و تهی از هر عاطفه و همدلی، انسانیت مراجع را تحلیل می برند و در بلندمدت از او ربات می سازند. تألیف یا ترجمه هایی از این دست نه تنها برای فهم هنر قرن بیست و یکم و فرایندهای ذهنی هنرمندان ضرورت دارد بلکه برای مطالعه روان درمانگران

.....
1. Donald Winnicott

بسیار توصیه می‌شود، تا از این طریق بینشی نو در روانکاوی به دست آورند و اتاق درمان را به عرصه‌ای برای «بازی» تبدیل کنند و به خود و مراجعان‌شان اجازه دهند با امر پیش‌بینی‌نشده مواجه شوند و پدیده‌هایی را تجربه کنند که تا پیش‌تر حتی جرئت و جسارت اندیشیدن به آن را نداشته‌اند.

عبدالحسین رفعتیان

روان‌پزشک - روان‌کاو

سخن مترجم

حقیقت یک اثر چیست؟ حقیقت یک ذهن چیست؟

شیوه‌های مواجهه با آثار هنری در قرن بیست و یکم حکایت از آن دارد که دیگر «اثر» امری از پیش تعیین شده نیست بلکه همیشه باید آن را از نو آغاز کرد و بازآفرید.

اثر تا جایی مفهوم هنر را به خود اختصاص می‌دهد که فراتر از فهم ما سخن گوید و در برابر هر طبقه‌بندی و برچسب‌زدنی مقاومت کند. بر این اساس، ذهنی هم که توانایی خلق چنین آثاری را در قرن حاضر دارد، هرگونه توافق با روانکاو، مخاطب و منتقد را برای درک فرایندهایش با شکست روبه‌رو خواهد کرد.

شیوه‌های تحلیل و رویکردهای مختلف روانکاوانه کارکردهای پیشین خود را از دست داده‌اند، چراکه دیگر نه معنای پنهانی در کار است و نه حقیقتی غایی، و فقط از باب گفت‌وگوی بی‌پایان ذهن‌های مختلف و در حضور دیگری‌های دور و نزدیک است که می‌توان امیدوار بود مفاهیمی به غایت

سبک‌تر، ناملموس و کم‌تر اشباع‌شده را از دل ابژه‌ها بیرون بکشیم و ادراکی سیال را تجربه کنیم، چراکه اگر جز این باشد تنها با یکی از صدها رویای هنرمند در ماتریس ذهن او برخورد کرده‌ایم و از معنای آن در تمام داستان بی‌خبر مانده‌ایم.

چرا این کتاب و چرا این زمان؟!

کریستوفر^۱ معتقد است موضوعات خاصی ما را در زندگی صدا می‌زنند، ما آن‌ها را صرفاً به خاطر علاقه انتخاب نمی‌کنیم بلکه در پی صدایی که در جست‌وجوی ماست نمی‌توانیم بی‌اعتنا به مسیر خود ادامه دهیم. در فرایند پژوهش با موضوع بررسی نقاط عطف روانکاوی معاصر (بیون^۲ و پسایونی‌ها) با هنر تجسمی قرن بیست و یکم و فلسفه معاصر، که با همکاری بنیاد رسول‌اف در جریان بود، با پاتریشیا تانزند^۳ آشنا شدم و دریافتم که روی موضوع مشترکی در حال پژوهش هستیم. به پیشنهاد احسان رسول‌اف، بعد از بررسی نتایج پژوهش پاتریشیا تصمیم گرفتیم ترجمه کتاب را در اولویت قرار دهیم، چراکه نگاه نویسنده کاملاً هم‌راستا با رویکرد من بود. اندیشه‌های ناموروثی او از روانکاوی برجسته بود، به آرا و نظراتی درباره هنر پرداخته بود که مورد غفلت روانکاوان واقع شده بود، نگاه بین‌رشته‌ای داشت و خلق اثر را همچون آرتور دانتو^۴ یک فرایند می‌دید و شاید مهم‌ترین و برجسته‌ترین ویژگی پژوهش او مصاحبه با هنرمندان در خارج از اتاق درمان بود. پاتریشیا در جایگاه هنرمند تجسمی با ذهنی روانکاوانه به سراغ فهم فرایندها رفته بود و تلاشی برای آسیب‌شناسی یا درمان نداشت؛ تمام این فاکتورها در کنار نگاه بی‌طرف و بدون ارزش‌دوری او، ضرورت ترجمه این کتاب را بیشتر می‌کرد.

.....
1. Christofer Bollas 2. Wilfred Bion 3. Patricia Townsend 4. Arthur Danto

این پروژه بدون همراهی و حضور بعضی نفرات امکان پذیر نبود: نوید عظیمی سجادی با آنچه بی دریغ از تجربه زیسته اش در جایگاه هنرمند در اختیارم گذاشت دست مرا گرفت و به سرزمین ناشناخته ها برد. سام سمیعی با ایده های درخشان در خوانش و برقراری پیوندها میان هنر، روانکاوی و ادبیات و پویا آریان پور با جلسات هفتگی ظهرهای آدینه که پای مرا به سرزمین خیال باز کرد.

در بازخوانی و مقابله متن رضا رضایی راهگشای درک نکات مهمی شد. در تکمیل فرهنگ اصطلاحات تخصصی قدردان مهیار علینقی هستم. تینا حمیدی در تمام طول مسیر تسهیل گر بود و با صبوری اش لذت ترجمه، ویرایش و مواجهه با متن را برای من دوچندان کرد. در نهایت ممنونم از عبدالحسین رفعتیان که تجربه شهودی، تاب آوری فضای خالی، سکوت و پذیرش دیوانگی ام را مدیون حضور او هستم.

آنچه برای ما باقی می ماند گوش سپردن است و اندیشیدن به چیزی که ادامه می یابد و پایان نمی پذیرد.

سحر اعلانی

شهریور ۹۹

درباره کتاب

هنرمند بودن چگونه است؟ این کتاب با کمک مصاحبه با هنرمندان حرفه‌ای، خواننده را به درون فرایند خلاق ذهنی می‌برد. نویسنده، که خودش هنرمند و روانکاو است، از نظریه روانکاوی برای روشن کردن مسائل بنیادینی چون منشأ ایده‌های جدید و حالت ذهنی هنرمند حین کار استفاده می‌کند.

پاتریشیا تانزند، با تکیه بر مصاحبه با ۳۳ هنرمند حرفه‌ای، که از تجربه خود هنگام خلق آثار هنری جدید صحبت می‌کنند و همچنین روش کار هنری خودش، مسیر فرایند خلاقه را از نخستین جرقه‌ها یا «پیش‌ادراک» هنرمند تا تکمیل اثر و عرضه عمومی آن پی می‌گیرد. او با استفاده از نظریه روانکاوی، به ویژه آثار دونالد وینیکات، ماریون میلنر^۱ و کریستوفر بولاس، فرایند ذهنی هنرمند را به صورت مجموعه‌ای از مراحل مرتبط و هم‌پوشان نشان می‌دهد که به صورت حرکتی میان دنیای درونی هنرمند، «واقعیت» بیرونی مشترک، و فضا‌های بین‌شان جابه‌جا می‌شود.

کتاب گفت‌وگویی بی‌پایان^۱، با ارائه گزارشی از مسیر کامل فرایند ذهنی هنرمند که بر مبنای شواهد ارائه‌شده از سوی خود هنرمندان بوده است، شکاف مهمی را در نظریه روانکاوی هنر پر می‌کند. این کتاب برای هنرمندانی که به دنبال درک بهتر فرایند خلاقه ذهن هستند، روانکاوان و روان درمانگرانی که به کار بالینی می‌پردازند، و هر فرد دیگری که در پی مطالعه فرایند خلاقه باشد مفید است.

پاتریشیا تانزند هنرمندی فعال در حوزه‌های ویدئو، عکاسی و چیدمان است و روان درمانگر تحلیلی / روانکاو. آثار هنری او به طور گسترده به نمایش درآمده‌اند و نوشته‌های او در زمینه روانکاوی و فرایند ذهنی هنرمند در نشریات مختلفی منتشر شده‌اند. او به تازگی موفق به اخذ درجه دکتری از دانشکده هنرهای زیبای اسلید^۲ دانشگاه لندن شده است.

.....
 ۱. عنوان اصلی کتاب عبارت است از حالت‌های خلاق ذهنی: روانکاوی و فرایند ذهنی هنرمند
 (Creative State of Mind: Psychoanalysis and The Artist's Process)

2. Slade School of Fine Art

پیشگفتار

رویکرد فروید نسبت به آفرینش هنری پیچیده و پرتناقض بود؛ زیرا با وجود این که هنر را دوست داشت و آن را ارزشمند می دانست، هنگام مطالعه هنر از پشت لنز روانکاوی، آن را شبه - روان رنجوری^۱ می دید. این سوگیری آسیب شناختی در سال های بعد بر نوشته های روانکاوی سایه افکند و این تفکر که هنر نوعی ابراز غیرمستقیم امیال سرکوب شده است تا به امروز باقی ماند. این دیدگاه باعث پیچیدگی رابطه میان هنر و روانکاوی شده است؛ زیرا با وجود این که روانکاوی ظاهراً می تواند با افشای «رازهای» هنر، چشم ها را خیره کند، اغلب متهم می شود که با تجزیه کردن هنر به عناصر تشکیل دهنده اش، از ارزش آن می کاهد. شکی نیست که این یک سوگیری آسیب شناختی و تحقیرآمیز مانع بررسی بیشتر و آزادانه تر خلاقیت هنری از دیدگاه روانکاوی شده است. اگرچه بسیاری از تحلیلگران رویکرد اصلی فروید را زیر سؤال برده اند، تعداد محدودی تلاش کرده اند نظریه های جایگزینی ارائه کنند. با این که مکتب کلاینی، در اثر

.....
1. quasi - neurotic

هانا سگال، نظریه جامع‌تری برای آفرینش هنری ارائه کرده است، این نظریه، مانند مدل اصلی فروید، با یک ویژگی نظری پیوند خورده است: نیاز هنرمند به ترمیم تمایلات مخرب ابتدایی.

خلاقیت و تخیل مدت‌ها موضوع مورد علاقه روانکاوان مستقل انجمن بریتانیا بوده است. و اگرچه نظرات آن‌ها اغلب الهام‌بخش بوده، هیچ نظریه منسجمی درباره آفرینش هنری از نوشته‌های آنان به دست نیامده است. به عنوان مثال، اثروینیکات اگرچه فضای مفهومی بسیار جدیدی برای تفکر درباره هنر ترسیم می‌کند، روی ابعاد خاص آن به خوبی کار نشده است. سیستم مفهومی بسته با روش فکری وینیکات در تضاد بود و او، برخلاف فروید، هرگز تلاش نکرد تا ایده‌هایش را به شکل نظریه‌ای کامل درآورد.

نوشته وینیکات درباره خلاقیت شاهی بر این مدعاست، اگرچه او برخلاف ملانی کلاین بر نقش حیاتی پذیرش مادرانه در رشد نوزاد تأکید دارد و ریشه‌های خلاقیت را در این رابطه تطابق‌پذیر بررسی کرده است، هرگز به طور مستقل نظریه‌ای درباره هنر ارائه نکرده است. او مسیر خلاقیت ابتدایی نوزاد را (خلق پستانی که مادر فراهم می‌کند) تا پدیده‌های انتقالی و بازی‌های کودکانه تا مفهوم خلاقیت در بزرگسالی پی گرفته است اما به موجود زنده خلاق بیشتر به عنوان پتانسیلی جهانی توجه داشته است تا رشد و پیشرفت حوزه مشخصی مثل هنر.

این شکاف نظری می‌تواند برای ناظر روانکاوه علاقه‌مند به هنر چالشی عطش‌آلود به همراه داشته باشد: آیا روانکاوی می‌تواند بدون این که از ارزش هنر بکاهد، آن را بررسی کند؟ نویسنده این کتاب، پاتریشیا تانزند، هم هنرمند است و هم روان‌درمانگر تحلیلی؛ موقعیت منحصر به فردی که منبع تغذیه رویکرد اوست. پاتریشیا، به عنوان یک هنرمند، و با استفاده از تجربیات خود و

تجربه هنرمندان حرفه‌ای دیگری که با آن‌ها مصاحبه کرده است، پدیدارشناسی آفرینش هنری را بررسی می‌کند تا ما را به درون تجربه خلاقانه رهنمون شود. اوبه ما نشان می‌دهد که هنرمند بودن چگونه است و اجازه می‌دهد نگاهی بیندازیم به فرایند خلاقه، از نقطه آغازین «شهود» یا «پیش‌ادراک» تا تبدیل تدریجی آن به شکل مادی. اوبه ما امکان می‌دهد در دشواری‌های ورود به تفکر خلاق، رضایت‌مندی حاصل از آفرینش، و دل‌سردی‌هایی که طی این مسیر تعدیل می‌شود با او شریک شویم. اوسپس از این مواد خام درون‌مایه تکراری را بیرون می‌کشد و، به عنوان روان‌کاو ناظر، آن‌ها را در پرتوی ایده‌های روان‌کاوی معاصر بررسی می‌کند. رویکرد او تا حد زیادی (اما نه منحصرأ) بر نظریات دونالد وینیکات، ماریون میلر و کریستوفر بولاس متکی است؛ اما از منابع غیرتحلیلی، به ویژه آثار آنتون ارنسوایک و سوزان لنگر، نیز بهره برده است.

این کتاب شکاف مهم نظریه‌پردازی روان‌کاوی هنر را پر می‌کند و از دیدگاه مستقل گزارشی منسجم از فرایند هنری ارائه می‌دهد. پیش‌بینی می‌کنم که این کتاب منبع مهمی شود برای نویسندگان هنر و مبنایی باشد برای دیدگاه‌هایی در مورد روابط ابژه درباره هنر و نقشی که در زندگی هنرمند و مخاطب دارد.

کن رایت

ژوئیه ۲۰۱۸

سپاسگزاری

این کتاب براساس تحقیقی است که در زمان دانشجویی ام در دانشکده هنرهای زیبای اسلید در دانشگاه لندن انجام دادم. از استادان محترم، شارون موریس^۱، لسلی کالدول^۲، ودکتر کن رایت^۳ به خاطر کمک‌های ارزشمند، توصیه‌ها و حمایت‌های‌شان در فرایند طولانی انجام دادن این پژوهش و نوشتن رساله دکترایم بسیار سپاسگزارم. همچنین، سپاس قلبی من نثار سایمون فیتفول^۴ که بینش خلاقانه‌اش همواره مرا چند پله در خلق و پیشبرد آثار هنری‌ام جلو می‌برد. تشکر می‌کنم از استادان محترم، کاترین گرانت^۵ و کن رابینسون^۶، برای نظرات مفیدشان در مورد رساله‌ام و از جولیت میچل^۷ برای حمایت‌ها و تشویق‌هایش برای برگزاری کنفرانس «ایجاد فضا»^۸ در سال ۲۰۱۲ در دانشگاه لندن، و برای نسخه ویژه تداوی‌های آزاد^۹، که ویراستار مهمانش بودم [۱۰۶] از پیتر^{۱۰}، به خاطر حمایت‌هایش در طول کار و کمک‌های عملی‌ای که به خصوص

1. Sharon Moris

2. Lesley Calwell

3. Ken Wright

4. Simon Faithful

5. Catherine Grant

6. Ken Robinson

7. Juliet Mitchell

8. 'Making Space'

9. Free Associations

10. Peter

در مورد نمایشگاه‌ها به من کرد تشکر ویژه دارم. و در آخر، مایلم از هنرمندانی که با من مصاحبه کردند و آن‌هایی که انجام دادن این پروژه را امکان‌پذیر کردند تشکر کنم. از همه شما، برای آن که سخاوتمندانه و به راحتی درباره فرایندهای خلاقانه‌تان صحبت کردید و به من اجازه دادید در این پژوهش از مصاحبه‌های شما نقل قول کنم عمیقاً متشکرم. آنچه شما انجام دادید قلب این کتاب است.